

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної
діяльності, економіки і маркетингу

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Ходунової Вікторії Леоїдівни

на дисертацію **Цянь Кай** на тему:

**«Формування гуманістичної культури студентів педагогічного
університету у процесі художньо-творчої діяльності»**, подану на здобуття
ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дослідження. Спираючись на філософські, соціологічні й психологічні спостереження педагогічна наука досить активно шукає шляхи виховання гуманістичної культури студентської молоді. Метою нової формації освіти є виховання особистості здатної до продуктивного діалогу з соціумом, природою. В якості цінностей освіти виступають «живі знання», які пов'язані з культурним досвідом, художньо-творчою діяльністю та індивідуальними здібностями особистості. Зважаючи на такий контекст, теорія і практика виховання розглядає різні точки зору щодо ролі художньої освіти у цьому процесі. Нині освіта в системі підготовки майбутніх педагогів має, з одного боку, забезпечити розмежування специфічних принципів, методів, які обґрунтовують ефективність професійної підготовки, а з іншого боку, на належному рівні сформувати основу їх творчого потенціалу, враховуючи вплив позааудиторної художньо-творчої діяльності на формування у них гуманістичної культури.

Таким чином, вищезазначене підтверджує актуальність теми дисертаційного дослідження **Цянь Кай** на тему **«Формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності»** для вирішення сучасних професійно-педагогічних завдань та вказує на доцільність її вивчення на теоретико-експериментальному рівнях.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова і є складовою комплексної проблеми **«Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності»**.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз матеріалів дисертаційного дослідження дає підстави для висновку щодо обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, оскільки дослідником, здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз науково-педагогічних праць учених з проблеми дослідження.

Аналіз стану проблеми свідчить про те, що в психолого-педагогічній

літературі, присвяченій соціально-гуманістичному вихованню студентів на основі художньої творчості, акцент здійснено на виховній діяльності та створенні педагогічних умов для гуманістичного виховання як провідного компонента характеристики сучасного студента, на успіху взаємодії педагога і студента.

Автором визначено пріоритетні вектори виховної роботи зі студентами університетів; розкрито особливості організації позааудиторної роботи університету як необхідної умови повноцінного духовно-морального розвитку студентської молоді; зацентровано увагу на позааудиторній творчій діяльності як потенціалі активного використання мистецтва для соціального виховання особистості; доведено, що при здійсненні виховної роботи у вищій школі найбільш ефективним є стимулювання соціальної активності студентів та необхідності всебічного розгляду потенціалу, можливостей художньої творчості та особливостей його використання у позааудиторній діяльності студентів педагогічного університету.

Дисертантом констатовано, що у працях вчених категорія «гуманістична культура» тлумачиться як певна міра гуманістичних знань, гуманістичної позиції та гуманістичної поведінки особистості. Встановлено, що формування гуманістичної культури студентів відбувається в результаті інтеріоризації набутого людством морально-духовного досвіду й вироблення ним у процесі цілеспрямованої діяльності гуманістичних умінь і навичок, які забезпечать йому у подальшому повноцінну самопрезентацію та самореалізацію у суспільстві.

Імпонує науковий погляд дослідника на поняття «гуманістична культура особистості» як інтегроване особистісне утворення студента, що виявляється в його інтересах, потребах, ідеалах, почуттях, ціннісному ставленні до себе, інших, готовності здійснювати моральний вибір та керувати ним у повсякденній життєдіяльності, умінні використовувати отриманий досвід у професійній діяльності.

Формування гуманістичної культури студентів у позааудиторній діяльності університету визначено як створення цілісної системи, що передбачає посилення уваги до особистості студента з урахуванням його можливостей і потреб; розвиток внутрішньої мотивації, системи знань про моральні якості особистості, формування гуманістичних умінь і навичок, здатність втілювати їх у практичну діяльність.

Автором зроблено висновок, що художньо-творча діяльність студентів зумовлена специфічністю суб'єктів і умов, в яких вони відбуваються та здійснюються у рамках освітнього процесу ЗВО, коли провідною є навчально-професійна діяльність; процес навчання та процес художньо-творчої діяльності взаємопов'язані (навчання є підґрунтям для художньо-творчої діяльності студентів, а художньо-творча діяльність є необхідною умовою ефективності процесу навчання та сприяє розвитку мотивації навчання, емоційно-образної сфери, творчого потенціалу, гуманістичної культури майбутнього фахівця).

Художньо-творча діяльність є особливим видом діяльності студентської молоді, в якій вона самовиражаючись, самостверджуючись, створює духовні цінності, які мають як об'єктивно-суспільну, так і суб'єктивно-особистісну значущість.

Обґрунтовано структуру гуманістичної культури студента. Для оцінювання кількісно-якісних характеристик її сформованості визначено такі критерії як: когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісний. Показниками сформованості гуманістичної культури студентів за когнітивним критерієм є: повнота, глибина осмислення, міцність знань про гуманістичну культуру особистості, механізми її прояву та усвідомлення необхідності її виявлення у щоденній життєдіяльності; володіння системою знань про гуманістичні властивості особистості. Сформованість гуманістичної культури за емоційно-ціннісним критерієм характеризується ціннісним ставленням до себе, інших, оточуючої дійсності, гуманістичною установкою на взаємодію, спілкування, розвинутими гуманістичними почуттями. До якісних показників естетично-діялісного критерію віднесено: свідомо регульована художньо-творча діяльність, гуманістична поведінка на основі морально-значущих норм, розвинуті моральні якості (доброзичливість, відповідальність, справедливість, емпатія), володіння гуманістичними вміннями і навичками, здатністю втілювати їх у практичну діяльність.

На основі окреслених критеріїв охарактеризовано рівні сформованості гуманістичної культури студентів: високий, достатній, низький. У дисертаційному дослідженні теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено ефективність технології формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності, яка становила сукупність взаємопов'язаних елементів: соціального замовлення, мети, змісту, принципів, форм, методів, засобів, результату.

Складниками технології визначено: мету (формування гуманістичної культури студентів через організацію художньо-творчої діяльності у позааудиторній роботі університету); принципи (гуманістичності, цілісності, культуровідповідності, життєвої творчості, самодіяльності, педагогічної компетентності); етапи (цільовий, змістовно-процесуальний, результативно-оцінювальний); зміст (реалізація програми курсу «Гуманістична культура особистості: керунок у соціально-моральному вдосконаленні»; розробка й упровадження програми для дітей «Світ, в якому я живу», участь у тренінгах тощо), форми та методи, а також критерії, рівні й очікуваний результат – сформованість гуманістичної культури.

Автором дослідження констатовано, що форми і методи формування гуманістичної культури студентів мають соціальну зумовленість і практичне спрямування, тому визначають способи взаємодії викладачів і студентів, ступінь активності юнаків і дівчат у художньо-творчій позааудиторній діяльності.

Результативність та педагогічну ефективність розробленого змісту, форм, методів, засобів як складових технології формування гуманістичної

культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності доведено кількісно-якісними змінами у рівнях сформованості гуманістичної культури студентів. Показники сформованості досліджуваного феномену в експериментальних групах на контрольному етапі дослідження значно перевищують показники контрольних груп студентів і в декілька разів перевищують відповідні показники, здобуті на констатувальному етапі дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*: визначено сутність поняття «гуманістична культура студента» як інтегроване особистісне утворення студентів педагогічного університету; теоретично обґрунтовано і розроблено технологію формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності (етапи – цільовий, змістовно-процесуальний, результативно-оцінювальний); визначено критерії (когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісний), показники та рівні (високий, достатній, низький) сформованості гуманістичної культури студентів; *уточнено*: сутність понять «гуманістичне виховання, «художньо-творча діяльність», «позааудиторна робота» в контексті формування гуманістичної культури студентів; *подальшого розвитку набули*: зміст та організаційні форми художньо-творчої позааудиторної діяльності, спрямовані на формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових конференціях різного рівня. Основні результати дисертаційної роботи викладено в 12 публікаціях автора, із яких 6 відображають основні наукові результати дисертації, 6 – апробаційного характеру.

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблеми формування гуманістичної культури студентів. Перспективи подальшого дослідження пов'язані з поглибленим концептуальним аналізом гуманістичної культури особистості, виявом статевих та індивідуальних відмінностей, особливостей її формування в учнів загальноосвітньої школи; пошуком нових методів для діагностики цього інтегрального утворення особистості в контексті цілісного особистісного розвитку студентів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та практичній реалізації технології формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності; розробці й апробації курсу «Гуманістична культура особистості: керунок у соціально-моральному вдосконаленні».

Теоретичні положення та практичні напрацювання, науково-методичні матеріали, що викладені в дисертації, можуть бути використані викладачами в освітньому процесі закладів вищої освіти, кураторами груп під час організації позааудиторної діяльності студентів, у змісті післядипломної підготовки та перепідготовки вчителів.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова; ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; Рівненського державного гуманітарного університету.

Дискусійні положення, зауваження і побажання до змісту дисертаційної роботи .

У цілому слід відзначити високий науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів та вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи:

1. У першому розділі «Теоретичні засади формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності» представлено аргументоване теоретичне обґрунтування педагогічної розвідки та здійснено аналіз базових понять дослідження, проте, варто було б приділити увагу нормативно-правовому та технічному регулюванню формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності.

2. На наш погляд, автору варто більш ґрунтовно проаналізувати методологічні підходи формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності на яких базується дослідження.

3. У роботі ґрунтовно висвітлено вітчизняний досвід закладів вищої освіти щодо формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності, проте, робота більше б виграла в цьому контексті, якби було розкрито міжнародний досвід формування гуманістичної культури студентів у процесі художньо-творчої діяльності.

4. На наш погляд, потребує більшої структурованості 2 розділ дисертаційного дослідження «Організаційно-методичні засади формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності», а саме підрозділ 2. 3. «Обґрунтування технології формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності».

Разом з тим, висловленні зауваження та пропозиції мають дискусійний та рекомендаційний характер і не знижують теоретичної та практичної цінності проведеного дисертаційного дослідження, яке є цілісним, має наукову новизну і практичне значення. Висновки дисертації сформульовано відповідно до завдань дослідження та отриманих результатів, які в повній мірі відображають основний зміст роботи.

З аналізу тексту дисертації вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

Дисертаційна робота **Цянь Кай «Формування гуманістичної культури студентів педагогічного університету у процесі художньо-творчої діяльності»**, подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем,

новизною постановки та розв'язанням проблем, практичним значенням відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341).

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та
інноваційних технологій
соціокультурної діяльності,
економіки і маркетингу
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

